

Etika

5. évfolyam

Tantárgyi követelmények, minimum követelmények

- Tudatában van annak, hogy az emberek sokfélék
- Gondolkodik saját személyiségjegyein, *törekszik* a megalapozott véleményalkotásra, illetve vélekedéseinek és *tetteinek utólagos értékelésére*.
- Gondolkodik rajta, hogy mit tekint értéknek; tudja, hogy ez befolyásolja a döntéseit, és hogy időnként választania kell még a számára fontos értékek között is.
- Képes különféle szintű kapcsolatok kialakítására és ápolására
- Fontos számára a közösséghez való tartozás érzése; *képes* átlátni és *elfogadni a közösségi normákat*.
- Nyitottan *fogadja a sajátjától eltérő véleményeket*, szokásokat.
- Érzékeli, hogy a társadalom tagjai különféle körülmények között élnek, megbecsüli a neki nyújtott segítséget.
- Tisztában van azzal, hogy az emberi tevékenység hatással van a környezet állapotára, és *törekszik* rá, hogy életvitelével minél kevésbé károsítsa a természetet.
- A tanuló *törekszik* a megalapozott véleményalkotásra, illetve vélekedéseinek és tetteinek utólagos értékelésére.

1. félév

1. SZEMÉLYES KAPCSOLATOK

A legszorosabb kapcsolat: a család

A család, mint közösség bemutatása néhány mondatban

Helyem a családban- választ tud adni a kérdésre: Ki vagyok én a családban?

A családon belüli viszonyokat ismeri, képes beszélni a *munkamegosztásról*.

A családi kapcsolatok ápolásának módjait fel tudja sorolni: személyes találkozások, telefon, internet adta lehetőségek

A tanuló gondolkodik saját személyiségjegyein, képes néhány mondatban bemutatni önmagát, külső és belső tulajdonságait.

Barátság

Meg tudja nevezni a rokonszenv elnyerésének néhány módját.

Képes választ adni a kérdésre: milyen eszközöket nem szabad vagy nem érdemes használni a rokonszenv elnyerése során? Válaszát képes megindokolni.

A társas kapcsolatok témában képes néhány mondatban megfogalmazni az idegenekkel és barátokkal kialakított kapcsolatok különbségét.

Ismeri a baráti kapcsolat jellemzőit, a kapcsolatok ápolásának módjait, a konfliktusok kezelésének fontosságát.

Meg tudja fogalmazni a társakkal való kapcsolatok fontosságát saját életében, megkülönbözteti a szorosabb és lazább kortársi kapcsolatot

Példát tud megfogalmazni a megbocsátás témájában, a kapcsolat ápolásának lehetőségeiről.

A *baráti kapcsolatok* jellemzése során megfogalmazza a titkok megosztásának lehetőségeit, ismeri egymás tiszteletének jelentőségét.

Képes átlátni és elfogadni a közösségi normákat.

Fogalmak: barát, ismerős, rokonszenv, ellenszenv, barátság, őszinteség, hazugság, szeretet, tisztelet, közömbösség, harag, fájdalom, megértés, sértés, megbocsátás, konfliktus, előítélet, összetartás, szokás, őszinteség, tisztelet

2. félév

2. EGÉSZSÉGES ÉLET

A tanuló tisztában van az egészség megőrzésének jelentőségével, és tudja, hogy maga is felelős ezért.

Az egészségre veszélyes hatásokat képes megnevezni.

Tudatában van annak, hogy az emberek sokfélék, elfogadja a testi és lelki vonásokban megnyilvánuló sokszínűséget.

Érzékeli, hogy a társadalom tagjai különféle körülmények között élnek. Lehetőségéhez mérten szerepet vállal a rászorulóknak segítségében. Megbecsüli a neki nyújtott segítséget.

Fejlődés és szükségletek

A gyermek, a felnőtt és az idős emberek szükségletei közötti különbségeket felismeri.

A testi és szellemi fejlődés szempontjából képes néhány mondatban beszélni az egészségvédelem szerepéről.

Tud 1-3 példát sorolni arra, hogyan kerülhet veszélybe az egészség.

Képes véleményt alkotni arról, hogyan védhető meg az egészség.

Ismeri, képes megfogalmazni a lelki egészség fogalmát

Meg tudja különböztetni a jó és rossz lelkiállapot fogalmát

A lelkiismeret fogalmát ismeri, felismeri tetteinkre gyakorolt hatását

Fogyatékos fogalmát ismeri.

Meg tudja fogalmazni a fogyatékos és a betegség fogalma közötti különbséget.

Választ tud megfogalmazni a kérdésre: Mit tanulhatnak az ép gyerekek fogyatékkal élő társuktól?

Fogalmak: testi tulajdonság, lelki tulajdonság, szellemi képesség, szükséglet, fejlődés, egészség, betegség, fogyatékos, befogadás, elfogadás, lelkiismeret, szándék, döntés, beilleszkedés

Az ember és a természet kapcsolata

Az ember és a természet kölcsönös egymásra hatását meg tudja fogalmazni néhány mondatban. Képes egy embert és egy másik élőlényt összehasonlítani, a hasonlóságokat és különbségeket megfogalmazni.

Fogalmak: befogadás, barátság, felelősség

3. KÖZÖSSÉGEK, KORTÁRSI KAPCSOLATOK

A csoportok jellemzőit képes megnevezni, ismeri a közösséghez való tartozás jellemzőit (szabályok, egyenrangúság, szokások, közös tevékenységek)

Meg tudja fogalmazni a következő fogalmakat, képes példát mondani rájuk: konfliktusok a csoportban, károkozás fajtái, büntetés, vetélkedés.

Képes megnevezni az iskolán belül működő csoportokat (osztály, tanulócsoporthoz egy-egy tanórán, szakkör, évfolyam), a adott szerveződésbe tartozó tanulók hasonlóságát képes megfogalmazni (azonos érdeklődési terület, korosztály)

Képes megnevezni olyan szokásokat, tevékenységeket, amelyek a saját csoportjára érvényesek.

Képes magát legalább egy csoportban elhelyezni, a csoport jellemzőit képes felsorolni, tevékenységeiről, szokásairól mondatokat fogalmaz, jegyzetet készít.

Gondolatait megfogalmazza a körülötte lévő többi csoportról. Felismeri a hasonlóságokat saját csoportja és a másik csoport között.

Képes néhány mondatban megfogalmazni a csoportban megjelenő konfliktusokat, a tagok egymáshoz való viszonyában felismeri az egyenrangú viszonyt.

Ismeri a bocsánatkérés formáját.

Törekszik érveit megismertetni a többiekkel, véleményét érthetően megfogalmazni.

Képes választ fogalmazni a kérdésre: a csoport tagjai miben tudnak segíteni nekem?

Tud említeni olyan helyzetet, példát, amikor választania kell a számára fontos értékek között.

Képes különféle szintű *kapcsolatok kialakítására* és ápolására, tudja, hogy az elkövetett hibákat ki kell javítania.

Fontos számára a közösséghez való tartozás érzése; képes átlátni és elfogadni a közösségi normákat.

Elfogadja a sajátjától eltérő véleményeket

Fogalmak: *csoport, közösség, összetartás, beilleszkedés, idegen, kirekesztés, általánosítás, előítélet, hiba, vétség, bűn, megbocsátás, jóvátétel, felelősség*

6. évfolyam

Tantárgyi követelmények, minimum követelmények

- A tanuló megérti, hogy az emberek viselkedését, döntéseit tudásuk, gondolataik, érzelmeik, vágyaik, értékrendjük és nézeteik egyaránt befolyásolják.
- Képes *reflektálni saját* maga és mások *tetteire*.
- Életkorának megfelelő szinten ismeri önmagát, *képes reálisan felmérni a lehetőségeit*, van elképzelése saját jövőjéről.
- Képes mérlegelni különféle cselekedeteket.
- Érti, hogy felelősséggel tartozik.
- Képes megfogalmazni, hogy mi okoz neki örömet, illetve rossz érzést.
- A tanuló törekszik a megalapozott véleményalkotásra, illetve vélekedéseinek és tetteinek utólagos értékelésére.

1. félév

4. KAPCSOLATOK

MI ÉS ŐK

Saját családja történetét előzetes feladatként megismeri, bemutatja (családja, őseink)

A családi kapcsolatok ápolásának (2 módját) módjait fel tudja sorolni: személyes találkozások, telefonon, internet adta lehetőségek

Képes megkülönböztetni a családi és más közösségeket (pl.: iskolai, vallási, sport), 2-3 jellemző vonásukat megnevezni.

Képes különféle szintű kapcsolatok kialakítására és ápolására

Fontos számára a közösséghez való tartozás érzése; *képes átlátni és elfogadni a közösségi normákat*.

A tanuló különböző csoportokhoz való tartozását képes megnevezni, az adott csoportok szerveződését képes bemutatni (sport, kortárs, család, iskola...)

Felismeri, hogy a csoportok szerveződése különböző, próbál kapcsolódási pontot találni a csoportjai között.

Képes megnevezni az egyenrangúságot és különbözőségeket a csoportokon belül.

Felismeri a csoportokon belüli konfliktusok, a konfliktushelyzetet megnevezi, legalább 1 megoldási javaslatot képes felvetni

Képes ellenállni a csoportnyomásnak, és saját értékrendje szerinti autonóm döntéseket hozni.

Tisztában van vele, hogy *baráti- és párkapcsolataiban felelősséggel tartozik a társaiért.*

Érti a *szabályok* szerepét az emberi együttélésben, *igyekszik alkalmazkodni hozzájuk;* tudja, maga is alakítója lehet a közösségi szabályoknak.

Képes példát mondani virtuális közösségekre, néhány mondatban bemutat egy választott formát.

Meg tudja nevezni az internet 2-3 előnyét és hátrányát.

A VALLÁSOK

Beszámolót készít, melyben egy vallást mutat be előzetes felkészülés után szokásaikról, hagyományaikról.

Fel tud sorolni legalább 2 vallást, ismeri a vallási sokszínűség fogalmát.

Tudja, hogy a különböző vallások egy országon belül is egymás mellett élhetnek.

NÉPCSOPORTOK

Ismeri szűkebb környezetét (Magyarország, Európa)

Képes megnevezni a Kárpát-medence hazánkkal szomszédos (2) országait. 1 általa választott népcsoport sajátos szokásairól, hagyományairól, jellegzetességéről (gasztronómia, sport, turizmus) beszámol társainak.

Képes megfogalmazni a kisebbség és többség szó közötti különbséget.

SZEGÉNYSÉG - GAZDAGSÁG

Felismeri és képes megfogalmazni a vagyoni különbségeket ember és ember között.

Előzetes felkészülés után bemutat társainak 2-3 segítő szervezetet, megnevezi a segítségnyújtás módját.

Ismeri a szolidaritás szó jelentését, meg tudja fogalmazni a kedvezmény fogalmát.

Képes megfogalmazni a szegénység és gazdagság fogalmát.

Fogalmak: összetartás, beilleszkedés, vetélkedés, *kirekesztés*, általánosítás, előítélet, vétség, megbocsátás, *felelősség*, rokonszenv, ellenszenv, *őszinteség*, *hazugság*, *tisztelet*, megértés, *megbocsátás*, konfliktus, egyenlőség, egyenlőtlenség, *igazságosság*, *igazságtalanság*, hagyomány, *ünnep*

2. félév

5. A technikai fejlődés hatásai

EMBER ÉS TERMÉSZET

Tud néhány mondatot fogalmazni az ember és a természet viszonyáról.

Tisztában van azzal, hogy az emberi tevékenység hatással van a környezet állapotára, és törekszik rá, hogy életvitelével minél kevésbé károsítsa a természetet.

Képes megfogalmazni az ökológiai lábnyom fogalmát, segítséggel képes kiszámítani saját ökológiai lábnyomát.

Ismeri a tudatos vásárlás fogalmát, a hulladékkal kapcsolatban *képes megfogalmazni a szelektív hulladékgyűjtés előnyét.*

TULAJDON

Képes megfogalmazni *a tulajdon fogalmát és képes erre 2-3 példát mondani saját életéből, közösségéből.*

Megnevezi a tulajdon 2 fajtáját: magánvagyon és közvagyon.

Tudja, hogy felelősséggel tartozunk a tulajdon megóvásáért, erre saját életéből képes 2-3 példát sorolni.

TECHNIKA, MÉDIA, REKLÁMOK

Előzetes felkészülés után bemutatja a 20-21. században a technika fejlődését.

Ismeri a modern technika legfontosabb előnyeit és hátrányait, emberekre gyakorolt hatását.

Mondatokat fogalmaz a technika egyének- közösségek életére gyakorolt hatásáról.

Képes példát mondani arra, hogy a reklámok a nézők befolyásolására törekszenek, és törekszik arra, hogy kritikusan viszonyuljon a különféle médiaüzenetekhez.

Példát fogalmaz arra, hogyan befolyásolja választásainkat, véleményünket a média (tv-sorozat, reklám)

Képes beszélni a következő fogalmakról: média, tv, internet, reklámok

Fogalmak: *ökológiai lábnyom, fogyasztás, technikai eszköz, függőség, magántulajdon, köztulajdon, visszaélés, reklám.*

6. A mindenséget kutató ember

TERMÉSZETFELETTI VILÁG

Képes megfogalmazni a való világ és a természetfeletti világ közötti különbséget. Képes 2 irodalmi példát mondani a természetfeletti világ megjelenésére (Biblia, római-görög mondavilág).

A TUDOMÁNY

Ismeri és képes megfogalmazni a tudós és tudomány fogalmát.

2 példát tud sorolni arra, hogy milyen kérdésekre keresnek választ a tudósok.

Törekszik választ adni az - *En milyen kérdéseket tennék fel a világról, ha tudós lennék?*- kérdésre

Előzetes felkészülés után képes társainak egy választott tudományterület eredményeit bemutatni: a világ megismerésének állomásai egy adott korban

A MŰVÉSZET

2-3 példát sorol a művészeti ágak közül. Meg tudja nevezni, hol találkozhat az alkotásaikkal.

Képes 1 választott művészeti ágról 4-5 mondatot fogalmazni (milyen eszközökkel fejezik ki érzéseiket, gondolataikat)

Képes megfogalmazni, hogy a választott művészeti terület miért áll közel hozzá.

Fogalmak: *természetfeletti erő, templom, vallási jelkép, ima, böjt, zarándoklat, szent könyv, szent hely, tudomány, tudományos megismerés, művészet, művészi alkotás*

7. évfolyam

Az általános iskola szakasz záró éveiben megnő azoknak a kérdéseknek a köre és bővül azoknak az élethelyzeteknek a sora, amelyekben a fiatalok önálló döntéseket hoznak – s ezzel együtt fokozódik a felelősségük is önmagukkal, társaikkal és környezetükkel szemben. Ez a helyzet fontos kapcsolódási pontokat kínál *a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség*, valamint a *pályaorientáció* témakörének nevelési céljaihoz, illetve a *kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia* fejlesztéséhez.

Erre az életkorra új dimenziókkal bővül a fiúk és a lányok kapcsolata, s az ezzel összefüggő témák tanórai feldolgozása szerepet vállalhat a *testi és lelki egészségre*, illetve a *családi életre való nevelés* általános céljainak megvalósításában.

13-14 évesen a tanulók már nagymértékben önálló használói a legkülönbözőbb technikai eszközöknek, így az erkölcsstan órák keretében is kitüntetett helyet kell kapnia a *médiatudatosságra* nevelésnek – hangsúlyozva, hogy ez egyúttal fontos szelete az *állampolgárságra és demokráciára* nevelésnek, valamint az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* fejlesztésének is.

Tematikai egység	Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?
Előzetes tudás, tapasztalat	A nyelv és nyelvhasználat, valamint az emberi kommunikáció témakörében szerzett anyanyelvi ismeretek. A tettek belső mozgatóerőivel kapcsolatos személyes tapasztalatok.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret fejlesztése a saját mozgatóerőkre való reflektálás révén. Az önellfogadás és az akaratéő fejlődésének támogatása. Ösztönzés a személyes értékválasztásra és az ezzel járó feszültségek kezelésének gyakorlása.

Nyelv és gondolkodás

Vajon hogyan születik a gondolat? Mi minden befolyásolja, hogymit gondolok? Mindig van-e célja a gondolkodásnak? Milyen kapcsolat van a gondolkodás és a nyelv, a fogalmak és a szavak között? Milyen kapcsolat van a szavak és a tettek között?

Hogyan befolyásolhatja a nyelvhasználat a társas kapcsolataimat?

Vajon aki más nyelvet beszél, az másképp is gondolkodik?

Tudás és értelem

Mi az, ami igazán érdekel? Hogyan és mit tanulok könnyen? Miben vagyok sikeres? Mi az, amiben kevésbé vagyok sikeres, és vajon miért? Akarok valamin változtatni ezen a téren? Ha igen, miért és hogyan?

Miben vagyok tehetséges? Hogyan használom és hogyan fejlesztem a tehetségemet? Vajon már a születéskor eldől, hogy milyen teljesítményt érhet el valaki, vagy a tanulás és a gyakorlás szerepe a meghatározó?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Nyelv, gondolkodás, szó, fogalom, tett, nyelvhasználat, tudás, értelem, tehetség, siker, kudarc, felelősség, ösztön, érzés, érzelem, igény, vágy, cél, döntés, válság, akarat, érték, értékrend, értékütközés.
-------------------------------	--

Tematikai egység	Párkapcsolat és szerelem
Előzetes tudás, tapasztalat	A nemi éréssel és a szaporodással kapcsolatos biológiai ismeretek. A párkapcsolatok terén szerzett személyes tapasztalatok.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy milyen szerepet játszik az intim párkapcsolat az emberek életében. Az egymás iránti felelősség érzésének felkeltése. A szexuális visszaélések veszélyeinek tudatosítása.

Kapcsolataim

Kikkel tartok szorosabb vagy lazább kapcsolatot? Kihez mi fűz, és milyen mélységűek ezek az érzések?

Mi tesz vonzóvá és mi tesz ellenszenvessé valakit? Milyen módon lehet elnyerni valakinek a rokonszenvét? Milyen eszközöket nem szabad vagy nem érdemes használni ennek során? Miért?

Baráti kapcsolatok

Lehetnek-e a barátoknak titkaik egymás előtt? Mit jelent az, hogy őszinték vagyunk valakihez? Megengedhető-e a hazugság a barátok között? Csak szavakkal lehet hazudni vagy más módon is? Mit jelent a barátságban a másik tisztelete? Hogyan tudják segíteni egymást a barátok? Mi az, amivel fájdalmat tudnak okozni egymásnak? Hogyan lehet bocsánatot kérni és megbocsátani? Van-e olyan vétség, ami megbocsáthatatlan?

A kapcsolat ápolása

Milyen formái vannak a szeretet kimutatásának és a figyelmességnek? Milyen szerepe van a kapcsolat ápolásában a személyes találkozásoknak, a telefonnak, az internetnek és a közös programoknak?

Milyen problémák és milyen konfliktusok zavarhatják meg a barátságot? Hogyan lehet feloldani ezeket?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Barát, ismerős, rokonszenv, ellenszenv, barátság, őszinteség, hazugság, szeretet, tisztelet, közömbösség, harag, fájdalom, megértés, sértés, megbocsátás, konfliktus.
-------------------------------	---

Tematikai egység	Kortársi csoportok
Előzetes tudás, tapasztalat	Iskolai és iskolán kívüli közösségekben szerzett személyes tapasztalatok.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A közösséghez való tartozás fontosságának megéreztetése. A csoporttagok közötti összetartozás érzését kiváltó legfontosabb tényezők tudatosítása. Egy-egy személy csoporton belüli helyzetének felismertetése. A csoporton belüli konfliktuskezelés és kárenyhítés néhány technikájának gyakorlati megismerttetése. Annak megértetése, hogy mások csoportjai mások számára ugyanolyan értékesek. Az osztályban felmerülő előítéletek és sztereotípiák kezelése.

Közösségeim

Milyen csoportokhoz tartozom? Mi változott ezen a téren az utóbbi időben? Milyen okai vannak a változásnak? Melyik csoporthoz mennyire kötődöm, és miért?

A mi csoportunk

Melyik csoportomban érzem a legjobban magam, és miért?

Mi minden kapcsolja össze a csoport tagjait? Milyen közös tevékenységeink, jeleink, szokásaink és szabályaink vannak?

Egyenrangú-e mindenki a csoportban, vagy van-e valamilyen különbség a tagok között?

Mások csoportjai

Milyen más csoportok vannak körülöttem, amelyekbe nem tartozom bele? Milyennek látom e csoportok tagjait? Mit tudok róluk? Valóban különböznek-e a mi csoportunk tagjaitól? Ha igen, miben?

Mi az oka annak, ha valakit vagy valamilyen csoportot idegennek érzünk? Mi mindenben különbözhet tőlünk egy idegen?

Válhat-e baráttá, aki korábban idegen volt? Ha igen, milyen módon? Ha nem, miért nem?

Konfliktusok a csoportban

Milyen problémák és milyen konfliktusok fordulhatnak elő a csoportokon belül? Hogyan lehet ezeket megoldani, és mi történik, ha nem sikerül?

Mi történik, ha valaki véletlenül vagy szándékosan kárt okoz a csoport többi tagjának?

Mit fejez ki a büntetés, milyen elfogadható és el nem fogadható módjai vannak a bűnhődésnek?

Mitől függ, hogy helyre lehet-e hozni egy vétséget?

Lehet-e valaki egyszerre két egymással vetélkedő csoport tagja? Ha igen, hogy oldható ez meg? Ha nem, miért nem?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Csoport, közösség, összetartás, beilleszkedés, idegen, kirekesztés, általánosítás, előítélet, hiba, vétség, bűn, megbocsátás, jóvátétel, felelősség.
-------------------------------	--

Tematikai egység	A technikai fejlődés hatásai
Előzetes tudás, tapasztalat	Az ember és a természet közötti kapcsolatra vonatkozó általános ismeretek. Példa értékű technikatörténeti ismeretelemek. Különböző technikai eszközök használatához kapcsolódó személyes tapasztalatok.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak tudatosítása, hogy az emberi tevékenység hatással van a környezet állapotára, és mi magunk is szerepet játszhatunk a természet károsításában vagy védelmében. A tulajdonhoz való személyes viszony árnyalása a közösségi és a köztulajdon fogalmának bevezetésével. A modern technika mindennapi életet érintő pozitív és negatív hatásainak felismertetése. A média viselkedést befolyásoló hatásainak tudatosítása.

Az ökológiai lábnyom

Milyen kapcsolatban áll egymással az ember és a természet? Miért nem egyforma az emberek ökológiai lábnyoma a Föld minden részén? Mit tehetek a saját ökológiai lábnyomom csökkentése érdekében?

Az ember és a technika

Hogyan befolyásolja a technika fejlődése az ember életét? Melyek a mai világ legfontosabb technikai eszközei? Hogyan hat ezek jelenléte az egyének és a közösségek életére? Mik az előnyeik, mik a hátrányaik és mik a veszélyeik? Lehet-e függővé válni egy technikai eszköztől?

Enyém, tied, mienk

Mit tekinthetek a saját tulajdonomnak? Milyen védelem illeti meg a magántulajdont? Lehet-e közös tulajdonom más emberekkel? Hogyan használható és miként védhető meg a közös tulajdon?

Ki a köztulajdon? Hogyan használható és miként védhető meg? Mikor lehet és mikor nem közös tulajdont vagy köztulajdont magáncélra használni?

A mozgóképek hatása

Miért van annyi reklám a tévében és az interneten? Milyen eszközökkel próbálnak meg befolyásolni minket a reklámok?

Miért és hogyan hatnak ránk a televíziós filmsorozatok?

Hogyan alakítják a reklámok és a tévésorozatok a választásaimat és a véleményemet?

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ökológiai lábnyom, fogyasztás, technikai eszköz, függőség, magántulajdon, közösségi tulajdon, köztulajdon, visszaélés, média, reklám.
--------------------------------	---

A tanuló megérti, hogy az ember egyszerre biológiai és tudatos lény, akit veleszületett képességei alkalmassá tesznek a tanulásra, mások megértésére és önmaga vizsgálatára.

Érti, hogy az emberek viselkedését, döntéseit tudásuk, gondolataik, érzelmeik, vágyaik, nézeteik és értékrendjük egyaránt befolyásolják.

Képes reflektálni saját maga és mások gondolataira, motívumaira és tetteire.

Életkorának megfelelő szinten ismeri önmagát, hosszabb távú elképzeléseinek kialakításakor képes reálisan felmérni a lehetőségeit.

Képes erkölcsi szempontok szerint mérlegelni különféle cselekedeteket, és el tudja viselni az értékek közötti választással együtt járó belső feszültséget.

Képes ellenállni a csoportnyomásnak, és saját értékrendje szerinti autonóm döntéseket hozni. Tisztában van vele, hogy baráti- és párkapcsolataiban felelősséggel tartozik a társaiért.

8. évfolyam

A 7-8. évfolyamon a tanulók már képesek pontosan érzékelni az egyes társadalmi csoportok lehetőségei és életesélyei közötti különbségeket, fel tudják fogni a *társadalmi igazságosság* kérdéskörébe sorolható problémákat, és képesek minderről összefüggésekben gondolkodni. Következésképpen az erkölcsstan órák keretében direkt formában is felvetődhetnek a ki-rekesztettség, az előítéletek, valamint a méltányosság kérdéseit feszegető témakörök. Az órai beszélgetések valamennyi formája elősegítheti a *lelkiismeret* szociális dimenziójának erősödését.

Szintén fontos sajátossága ennek az életkornak, hogy megkezdődik a *személyes világnézet* és világnézet kialakulása, amely ugyan csak évek múltán válik teljesen összerendezetté, de ezekben az években az iskola fontos feladata, hogy ezt a folyamatot a maga eszközeivel támogassa. A formálódó világnézetben testet öltő értékekre támaszkodva a fiatalok fokozatosan elkezdik elhelyezni magukat a létezés tágabb összefüggésrendszerében.

Az életkorra jellemző *önállósodást* az iskola *véleményt, választást és döntést igénylő helyzetek* teremtésével tudja támogatni. Ebből az erkölcsstan valós, vagy a valóságoshoz nagyon hasonló morális dilemmák mérlegeltetésével veheti ki a maga részét. Ebben a szakaszban a dilemmák már hangsúlyosan célozhatják a *személyes jövőkép* kialakítását, valamint az *identitás* különféle dimenziókban való stabilizálódását. E folyamat részeként fontos szerepet kap az erkölcsstan órákon annak a megerősítése, hogy másnak ugyanúgy joga van saját identitáshoz, amelynek a szokásokban és vélekedésekben megnyilvánuló másságát tiszteletben kell tartani.

Ugyancsak kiemelt szerep juthat e szakasz óráin az adott konkrét témákhoz kapcsolódó *információk* különféle forrásokból való összegyűjtésének és rendszerezésének, a *kritikai gondolkodás fejlesztésének* és a jelenségek érvekkel alátámasztott *értékelésének*, valamint a *disputa* jellegű vitáknak és az *erkölcsi dilemmavitáknak* is.

Tematikai egység	Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?
Előzetes tudás, tapasztalat	A nyelv és nyelvhasználat, valamint az emberi kommunikáció témakörében szerzett anyanyelvi ismeretek. A tettek belső mozgatóerőivel kapcsolatos személyes tapasztalatok.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret fejlesztése a saját mozgatóerőkre való reflektálás révén. Az önfogadás és az akaratérő fejlődésének támogatása. Ösztönzés a személyes értékválasztásra és az ezzel járó feszültségek kezelésének gyakorlása.

Ösztönzők és mozgatóerők

Mi minden befolyásolja a tetteimet és a döntéseimet? Mik az ösztönök, és hogyan hatnak a viselkedésünkre? Mikor jó, hogy hatnak ránk, és mikor nem? Tudjuk-e befolyásolni az ösztönös késztetéseinket?

Hogyan hatnak a testi és lelki állapotunkra, tetteinkre a pozitív és a negatív érzések és érzelmek? Lehet-e befolyásolni az érzelmeket?

Milyen igények, vágyak és célok alakítják a döntéseinket? Mi az, ami akarattal elérhető, és mi az, ami nem? Hogyan hat ránk a siker, a kudarc és a válság?

Ha én nem vagyok magamért, akkor ki van értem? Elég-e az, ha csak magamért vagyok?

Érték és mérték

Mi az, ami igazán fontos az életemben? Vannak-e olyan értékek, amelyek mindenkinek egyformán fontosak? Mik az én értékeim? Előfordult-e már olyan döntési helyzet, amikor ütköztek ezek az értékek egymással, és választanom kellett közöttük? Mit tettem akkor, és mit tennék hasonló helyzetben most? Tudok-e valamilyen sorrendet felállítani az értékeim között?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Nyelv, gondolkodás, szó, fogalom, tett, nyelvhasználat, tudás, értelem, tehetség, siker, kudarc, felelősség, ösztön, érzés, érzelem, igény, vágy, cél, döntés, válság, akarat, érték, értékrend, értékütközés.
-------------------------------	--

Tematikai egység	Helyem a világban	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Az Európáról, a globalizációról és a multikulturális társadalmakról szerzett történelmi és földrajzi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai identitás kialakulásának támogatása a tanulóknál. A más kultúrák iránti nyitottság erősítése; annak elfogadtatása, hogy napjaink globális világában a kultúrák és a népcsoportok számos ok miatt keverednek egymással, ami előnyökkel és nehézségekkel is együtt járhat. A legfontosabb általános társadalmi normák funkciójának megértetése és a betartásukra vonatkozó igény erősítése.	

Tágabb otthonunk: Európa

Melyek az Európai Unió jelképei, és mit jelentenek ezek számomra? Európa mely térségeiben élnek olyan emberek, akiket közelebből vagy távolabbról ismerek? Mi kapcsol össze velük? Miben hasonlítanak egymásra Európa különböző országainak lakói, és mi mindenben különböznek egymástól?

Színesedő társadalmak

Miért akarnak egyes emberek máshol tanulni vagy dolgozni, mint ahol megszülettek? Milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek e jelenségnek az egyének és a közösségek életére?

Mi az oka annak, hogy sokan elmenekülnek saját hazájukból, és más országban akarnak letelepedni? Be kell-e engedni egy gazdagabb országnak a saját területére a világ szegényebb térségeiből menekülőket? Milyen előnyei származhatnak a külföldiek befogadásából egy országnak, és milyen problémák forrása lehet ez? Vajon ugyanolyan jogok illetik-e meg a külföldről érkezőket, mint a befogadó ország polgárait?

Melyek a más néphez vagy más kultúrához tartozó emberekkel szembeni sztereotípiák és előítéletek forrásai? Miért fordulnak elő Magyarországon és Európa más részein is etnikai háttérű konfliktusok? Mire van szükség ahhoz, hogy létrejöjjön a bizalom és az együttérzés a különböző kultúrákhoz tartozó emberek között?

A társadalmi együttélés közös normái

Milyen jellegű szabályok vonatkoznak a társadalom minden tagjára? Milyen esetekben fogadható el a kivételezés? Hogyan alakulnak ki ezek a közös szabályok? Miért baj, ha egyesek nem tartják be ezeket a szabályokat? Jogos-e, ha ezért megbüntetik őket? A büntetés milyen formái fogadhatók el? Milyen módon lehet jóvátenni, ha valaki vétett a társadalom közös normái ellen? Milyen formában próbálnak egyes emberek mások által nem elérhető előnyökhöz jutni? Meg lehet-e szüntetni a vesztegetést és a korrupciót? Lehet-e a hála jele a hálapénz? Hibázik-e az, aki adja vagy az, aki kapja? Melyik hatékonyabb, a büntetés vagy a megelőzés? Mit tehet az egyén és a közösség a társadalmi normák általános érvényre jutása érdekében? Meg lehet-e tartani azt az elvet, hogy ne tegyünk senkivel olyat, amit nem szeretnénk, hogy velünk megtörténjen?

Új technikák, új szabályok

Vajon az, ami fenn van a világhálón, a világ közös tulajdonának tekinthető? Mi az, amit szabadon használhatunk fel az interneten elérhető tartalmak közül, és mi az, amit nem? Mi az, amit szabadon letölthetünk onnan, és mi az, amit nem? Honnan lehet tudni, hogy mit véd a szerzői jog és mit nem?

Vannak-e a mobil telefon használatának közösségi szabályai?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Európai Unió, menekült, befogadó ország, sztereotípiák, előítéletek, etnikai konfliktus, társadalmi norma, szabályszegés, vesztegetés, korrupció, hálapénz, büntetés, megelőzés, szerzői jog.
-------------------------------	---

Tematikai egység	Mi dolgunk a világban?
Előzetes tudás, tapasztalat	Az alkohol, a cigaretta és a drogok káros hatásaival kapcsolatos egészségügyi ismeretek.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A személyes jövőkép kialakításának ösztönzése, az egyéni és közösségi boldogulást támogató értékek melletti elköteleződés támogatása.

Jóllét és jólét

Mivel lehet a legnagyobb örömet, illetve bánatot okozni nekem? Mitől érzem jól magam a bőrömben, és mitől érzem rosszul? Miről tudnék könnyen lemondani a jelenlegi életem javai és lehetőségei közül? Mi az, amihez mindenképp ragaszkodnék? Mit szeretnék elérni az életemben? Mit lehet pénzért megkapni és mit nem?

Mit kell tennem azért, hogy egészséges maradjak?

Boldogulás, boldogság

Hogyan képezem el a jövőmet? Mikor érezném sikeresnek, értelmesnek az életem alakulását? Milyen szerepe lehet ebben a tanulásnak, a pénznek, a munkának, az alkotásnak és az emberi kapcsolatoknak? Milyen foglalkozásokat tudok elképzelni magamnak? Mit tartok még fontosnak a boldoguláshoz?

Mivel tudom enyhíteni a rosszkedvemet vagy a bennem lévő feszültséget, ha valami nem úgy sikerül, ahogy elképzeltem? Mit gondolok ezzel kapcsolatban a drogról és az alkohollal? Vajon mindent érdemes kipróbálni az életben, vagy van olyasmi, amit egyszer sem? Amit sokan tesznek, azt helyes is tenni? Mit tehetek és mit nem szabad tennem a boldogulásomért?

A média és a valóság

Mit tudhatunk meg a világról a tévéből, az újságokból és az internetről? Honnan tudjuk, hogy a valóságot mutatja-e be az, amit az újságban olvasunk, a tévében látunk, az interneten találunk? Mitől függ, hogy egy információt hitelesnek érzünk-e vagy sem? Hogyan kell tájékozódni ahhoz, hogy valós információhoz jussunk? Tudjuk-e mi magunk is alakítani a világot a médián keresztül?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Jóllét, jóllét, öröm, bánat, elégedettség, boldogság, boldogulás, vágy, remény, hiányérzet, elégedetlenség, boldogtalanság, stressz, drog, alkohol, függőség, értelmes élet, média, befolyásolás, korrupció, hitelesség.
-------------------------------	--

Tematikai egység	Hit, világkép, világnézet
Előzetes tudás, tapasztalat	Különböző vallásokhoz kapcsolódó, történelmi, irodalmi és művészeti ismeretek.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tények és vélemények elkülönítése; érvényes állítások és értékelések megfogalmazásának gyakorlása, fejlesztése. A nagy világvallások legfontosabb tanításainak megismertetése. A világerkölcések közötti párbeszéd fontosságának elfogadtatása.

Az ember, mint értékelő és erkölcsi lény

Hogyan tudunk különbséget tenni a tények és a vélekedések között? Miért fontos ezek megkülönböztetése? Hogyan tudjuk eldönteni, hogy egy állítás igaz vagy nem? Miért fontos ezt tudni? Hogyan alakulnak ki a tévhitek, a sztereotípiák és az előítéletek? Mi járul hozzá ezek fenntartásához, és mi segíti elő a lebomlásukat? Mi a különbség a meggyőződés, a hit, a világkép és a világnézet között?

A nagy világvallások világképe

Milyenek mutatja be a világ kezdetét, működését és végét a judaizmus, a kereszténység, az iszlám, a hinduizmus és a buddhizmus? Milyen egyéb világképek élnek más vallásokban? Mi-ben hasonlítanak ezek egymáshoz, és miben különböznek?

A nagy világvallások erkölcsi tanításai

Mit mond a kereszténység a jóról és a rosszról, a helyesről és a helytelenről? Mit mondanak ugyanerről a judaizmus, az iszlám, a hinduizmus és a buddhizmus tanításai? Melyek a világvallások közös értékei?

Párbeszéd és együttműködés

Miről érdemes együtt gondolkodniuk a mai világban a különböző keresztény felekezetek képviselőinek, a keresztény és zsidó vallású embereknek, a keresztényeknek és más vallások követőinek, a hívőknek és a nem hívőknek?

Milyen új vallási mozgalmak kialakulásának lehetünk tanúi napjainkban? Vajon miért nem a régi vallások közül választanak maguknak ezek követői?

Kulcsfogalmak/fogalmak	Tény, vélemény, állítás, értékelés, tévhit, sztereotípiák, előítélet, Tízparancsolat, meggyőződés, világkép, világnézet, hit, vallás, világvallás, erkölcsi tanítás.
-------------------------------	--

Kialakultak benne az európai identitás csírái.

Nyitott más kultúrák értékeinek megismerésére és befogadására.

Érti a szabályok szerepét az emberi együttélésben, s e belátás alapján igyekszik alkalmazkodni hozzájuk; igényli azonban, hogy maga is alakítója lehessen a közösségi szabályoknak.

Van elképzelése saját jövőjéről, és tisztában van vele, hogy céljai eléréseért erőfeszítéseket kell tennie.

Életkorának megfelelő szinten tisztában van vele, hogy minden döntés szabadsága egyúttal felelősséggel is jár.

Fontosnak érzi a közösséghez tartozást, miközben törekszik személyes autonómiájának megőrzésére.

Képes megfogalmazni, hogy mi okoz neki örömet, illetve rossz érzést. Tisztában van a függőséget okozó szokások súlyos következményeivel.

Tudja, hogy ugyanazt a dolgot különböző emberek eltérő módon ítélik meg, ami konfliktusok forrása lehet.

Osztályozó vizsga követelményei - Etika

9. évfolyam

Tematikai egység

Alapvető etika

Az erkölcsi gondolkodás alapjai

Tények és értékek. Ismeret, megértés, értékelés, elhatározás. Elmélet és gyakorlat.

A társas lény: erkölcsi lény. A Másik szerepe az öntudatos én kialakulásában.

Etika és nyelv: bizalom, megértés, egyetértés, vita, párbeszéd.

Erkölcsi érzék, tanult viselkedés, az erkölcsi szabályok természete, az egyén erkölcsi méltósága.

A munka mint az önkiteljesítés alapvető eszköze.

Jó és rossz. A rossz eredete – különféle megközelítések. A szenvedés kérdése.

Bibliai erkölcsi értékek a világi etikában

Az ember kitüntetett léthelyzete. A világvallások emberképe és etikája.

A szeretet erkölcsi jelentősége.

A lelkiismeret szabadsága és a személyes felelősség elháríthatatlansága.

Mit kell akarnom? Az erkölcsi döntés

Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Szokáserkölc, hagyomány, törvény.

A lelkiismeret szava. Példakövetés, tekintélytisztelet. A mások igazsága.

Párbeszéd, vita, kétely. Értékkonfliktusok.

Kötelesség és szabadság. A kanti kötelességetika és bírálata.

A felelősség kérdése

Az erkölcsi cselekedet. A jóakarát. Felelősség a tetteinkért – felelősség másokért.

Az erények és a jó élet céljai

Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés. A jólét és a jó élet fogalmának megkülönböztetése. A boldogság mint etikai kérdés. Az erények és a jellem. Az erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Magánérdek és közjó.

Tematikai egység

Egyén és közösség

A kapcsolatok etikája

Az emberek közti testvériség eszméje. Barátok és ellenfelek.

Szeretetkapcsolatok. Párválasztás. Felelősség a társakért. Szexualitika.

Házasság. Családi élet. Otthonteremtés. Családi szerepek. Szülők és gyermekek. A családi élet válságai.

Társadalmi szolidaritás

Hátrányos élethelyzetek. Társadalmi igazságosság és/vagy kölcsönös segítség.

A betegekkel és szegényekkel való törődés mint erkölcsi kötelesség.

Törvény és lelkiismeret

A szabadság rendje. Jogok és kötelességek. Erkölcs és politika. A lelkiismeret és véleménynyilvánítás szabadsága. Felelősségünk magunkért és a világért. A cselekvés halaszthatatlansága.

Szavak és tettek

Visszaélés a szólásszabadsággal. Uszítás, rágalmazás, az ember lealacsonyítása, az erőszak népszerűsítése, megtévesztő reklámok. Szavak és tettek: a nyilvános beszéd a tömegmédiákban. Médiatika.

Hazaszeretet

Állampolgárság és nemzeti érzés. Nemzeti szolidaritás. Áldozat a hazáért, és ennek elfogadható mértéke. A társadalmi önazonosság (identitás) felépülése és torzulásai.

Többség és kisebbség

Az etnikulturális csoportok, nemzeti és vallási kisebbségek, illetve a többségi társadalom közti konfliktusok, az együttélés erkölcsi problémái. Előítéletek, sztereotípiák, esélykülönbségek. A nemzeti fejlődés traumái – Kárpát-medencei sajátosságok. A kirekesztő, elnyomó nemzetstratégiák erkölcsi megítélése.

Tematikai egység

Korunk kihívásai

A tudományos-technikai haladás etikai kérdései

Az emberi cselekvés megváltozott természete. Technika és etika.
A tudósok felelőssége.

Bioetika

Születés és halál. Családtervezés. Mesterséges megtermékenyítés. Béranyaság.
Terhességmegszakítás.
Genetikailag módosított élőlények.
Egészségvédelem és etika. Szembenézés a halállal. Eutanázia.

A felelősség új dimenziói a globalizáció korában

Az egyén felelőssége és cselekvési lehetőségei a globális hálózatok korában.
Magánérdek és közjó. A fenntarthatóság fogalma. Lokalizáció és önrendelkezés: az emberi lépték helyreállítása.
Világzegénység – a szegények világa. A szegénység új arcai: környezetrombolás, adósságcsapda, szélsőséges jövedelmi egyenlőtlenségek, létbizonytalanság, népbetegségek, népességrobbanás, tömeges migráció.

Ökoetika

Az ökológiai válság mint erkölcsi kérdés. Számít-e erkölcsileg, amit más lényekkel teszünk?
Érvek az állatok védelmében: a szenvedésokozás tilalma, szolidaritás lénytársainkkal, a biológiai sokféleség értéke, megóvásának és fenntartásának lehetősége. Az élet tisztelete. Az etika emberközpontúságának értelmezése. Az ember felelőssége egy több mint emberi világban

A közösség és a korrupció problémája

Tisztességes és tisztességtelen érdekérvényesítés. Jogos és jogtalan előnyszerzés, a megvesztegetés, a megvesztegethetőség. Magánérdek és közjó. A korrupció jelensége és veszélyei, hatalommal való visszaélés és korrupció a mindennapokban. Hogyan lehet a megvesztegetést, a korrupciót megszüntetni? Lehet-e hála jele a hálapénz? Ki hibázik, aki adja, vagy aki kapja? A korrupció elleni fellépés lehetőségei, az egyén és a közösség felelőssége.